

In memoriam dr. Zboray Bertalan

Elment a gyógyszerészek doyenje

Dr. Zboray Bertalan gránitdiplomás gyógyszerész életének 102. évében csendesen elhunyt

Nem tudom szakmailag méltatni, noha erre kértek Sohasem dolgoztam vele Csak személyes emlékekkel vagyok teli.

Nem dolgoztam vele, noha ő vett föl, amikor egyetem előtt egy évet a Humán Rt -nél dolgoztam. Akkor ott osztályvezető volt. A munkaügyis először hozzá irányított „Magas, rövidre nyírt hajú doktort keressen” – mondta, majd hunyorítva hozzátette, nehogy eltévesszem: rövidre van nyírva, nem kopasz! Apróság? Az De azt hiszem, annak beszélnek így a rigolyáiról is, akiket szeretnek

Végülis más osztályra kerültem, de emlékszem egy téli mátrai kirándulásra, amelyen csupa fiatal vett részt – és Berci bácsi, mint túravezető. Mit mondjak, nálunk jobban bírta S emlékszem: ő kelt föl állandóan éjjel a turistaházban, hogy táplálja a kályhát

Már egyetemre jártam, amikor ott tűnt fel Könyvtárat katalogizált

Ezután kapcsolatunkban hosszabb szünet következett – noha gyógyszerész-leánya a Chinoiban kollegám volt. A kilencvenes évek elején azonban felhívott az akkori államtitkár, Jávor András

– „Tudtad, hogy van egy 90 feletti gyógyszerészünk?”

– „Persze, biztosan Zboray Berci bácsira gondolsz ”

– „Talán ismered is”?

– „Igen ”

– „Meglátogatom ma délután, gyere velem!”

A patikából átalakított gyógyszerész-könyvtárban találkoztunk, ahol magától értetődően dolgozott. A kora délután estébe hajlott, és még mindég beszélgettünk. Sorra kerültek elő az emlékek, elsősorban „gyógyszer-ellenőrzési” korszakából (erre alább kitérek), noha megdöbbentett azzal, hogy még a Humánból emlékszik rám! (Egy voltam a számos laboratóriumi hátramosztító segéderők közül)

Ezután gyakran találkoztunk, mert gyakran megjelent gyógyszerészeti rendezvényeken. Egy asztalnál vacsoráztunk. Megtisztelt figyelmével és sokat mesélt.

Tanúja voltam, hogy 100 éves korában, a köztársasági elnöktől kapott magas kitüntetését követően hogyan magyarázta részletesen az egészségügyi miniszternek a gyógyszerellenőrzés hőskorát.

Ugyanis itt van az a momentum, ami kapcsolatunkat szorosabbra fűzte, mint a szakma többi „nagy öregje” (pl. Nikolicz Karcsi bácsi, aki akadémiai doktor lett – közfoglalmú gyógyszertárból! – vagy egyetemi professzoraim) esetében: Berci bácsi a hatósági gyógyszerellenőrzés egyik megalapítója, „utolsó mohikánja” volt!

Keveset hirdetjük, hogy a magyar hatósági gyógyszerellenőrzés 1925-ben alakult, a kötelező gyógyszer-törzskönyvezés 1933-ra datálódik (Németországban az ötvenes években kezdődött csak!) Pedig ott, az akkori Magyar Királyi Közegészségügyi Intézet kémiai osztályán kezdődött minden, amit ma OGYI-nak és tiszt(i)főgyógyszerészetnek nevezünk! *Schulek Elemér, Vastagh Gábor, Rózsa Pál, Zboray Bertalan*. Már elmentek mind. Berci bácsi volt az utolsó tanú, aki erről mesélni tudott. Nézzék el e sorok írójának (aki ezen kémiai osztály – ill. jogutódja – sorrendben negyedik vezetője volt Schulek, Vastagh és Kerényi után, s ebben a minőségében ő küldte az Orvostörténeti Múzeumba pl. azt a bőröndbe épített „gyógyszervizsgáló mozgó laboratóriumi” felszerelést, amire Berci bácsi még emlékezett), hogy szívében speciális hely jutott e nagy elődnek!

Aki – emberként is különleges volt. Ilyenné tette 100 éves korában is meglévő szellemi frissessége, óriási gyakorlati tudása és elsősorban derűs, „összekacsintó” életszemlélete.

Berci bátyánk! Most már a mennyei hegyekben turistáskodsz, le-letekintve egy felhő széléről reánk, ügyednek – sárban taposó, küszködő, méltatlan – folytatóira.

Nyugodj békében!

Paál Tamás

Dr. Zboray Bertalan 1899-2001

A magyar gyógyszerészet nagy alakja 1899 szeptember 11-én született Gyulakeszin, Zalában, ahol édesapja az Esterházy uradalomtól bérelt földön gazdálkodott. Családjá 1906-ban Ungvárra települt, ahol édesapja állami hivatalt vállalt.

Itt végezte elemi iskoláit is és a gimnázium alsóbb osztályait

1913-ban Szentésre költöztek, ahol befejezte gimnáziumi tanulmányait és érettségizett.

Természettudományok iránti vonzalma miatt követte gyógyszerész nagyapja nyomdokait és a szentesi „Hájnal” patikában egy évig gyógyszerész gyakornokként dolgozott, majd egy év katonai szolgálat és Budapesten a gyógyszerész gyakornoki vizsga letétele után a Pázmány Péter Tudományegyetemen 1921-ben szerezte meg gyógyszerészi oklevelét.

Az Egyetemi Gyógyszertárban tanársegéd, majd a Gyógynövényismereti Tanszéken Jakabházy Zsigmond professzor vezetése alatt írta meg doktori értekezését. Első publikációja a Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítőjében jelent meg, melyeket számos belföldi és külföldi lapban megjelenő tanulmánya követett. Augusztin Béla hívására bekapcsolódott a Magyar Királyi Gyógynövénykísérleti Állomás munkájába, a gyógynövények szennyeződésvizsgálati szabványainak kidolgozásába. 1928–36 között az Országos Közegészségügyi Intézet Schulek Elemér vezette Kémiai Osztályának adjunktusa. Itt foglalkozott a Digitalis folium és az inzulin (hazánkban akkor kezdődött az inzulin gyártása) értékmérésének szabványosításával. Emellett ellátta a gyógyszertárakból ellenőrzésre beérkezett gyógyszerminták vizsgálatát is. Nagy szerepe volt a gyógyszertár vizsgálati rendtartás kialakításában és nevéhez fűződik egy hordozható laboratórium kifejlesztése, melynek segítségével lehetővé vált a gyógyszertárakban a gyógyszerek helyszíni analitikai vizsgálata. Miután az 1940. évi VI. törvénycikk szabályozta és az egész országra kiterjesztette a gyógyszertárak ellenőrzésének Schulek által kialakított rendszerét, kinevezték gyógyszerügyi főfelügyelőnek.

Történelmi dokumentumként is jelentős az a felmérés, melyet a háború után a gyógyszertárakban keletkezett károkról készített. 1946-tól nyugdíjazásáig a Phylaxia Oltóanyagtermelő és Kutató Intézetben dolgozott. Annak kémiai osztályán a gyógyszavók koncentráálásával foglalkozott, majd 1952-től a kiserelési osztályt vezette. Mindezek mellett változatlan lelkesedéssel foglalkozott tudománytörténettel, melynek tárgyában számos tanulmánya jelent meg a Magyar Orvostörténeti Közleményekben. Nyugállományba

vonulása után is változatlan lelkesedéssel vett részt a gyógyszerész közéletben, azontúl hogy 1968-ig még az Egyetemi Gyógyszertárban is dolgozott. Halmi János professzorral közös fáradozásai eredményeképpen sikerült megmenteni az idők folyamán megszüntetett Gyógyszerésztudományi Társaság és a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület könyv- és folyóirat állományát és megalapítani a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum Könyvtár és Levéltár részlegeként az Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtárt. A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum munkatársaként írta meg Zalai Károly professzorral a Budapesti Egyetemi Gyógyszertár történetét. Tudománytörténeti munkásságán túlmenően az újjáalakult Gyógyszerészeti Társaság Gyógyszerésztörténeti Szakosztályának elnöke, majd tiszteletbeli elnöke és tagja az Internationale Gesellschaft für Geschichte der Pharmazie-nak.

Gyógyszerésztörténeti munkásságáért 1972-ben Than Károly Emlékéremet, 1974-ben Kazay Éremet kapott, majd a Magyar Történelmi Társaság Wessprémi Éremmel tüntette ki.

1971-ben arany-, 1981-ben gyémánt, 1986-ban vas- majd 1991-ben gránitdiplomás gyógyszerész lett, 1999-ben pedig Göncz Árpád köztársasági elnöktől a „Köztársasági elnök aranyérme” kitüntetéssel vehette át.

Töretlen lelkesedéssel dolgozott 2001. január 18-án bekövetkezett haláláig.

(-tbm-)